

դիւնքով, Դ. թօշակադրամներով և Ե. ծխականաց օժանդակութեամբ և այլ զանազան պատահական նուէրներով. զսր օրինակ՝ կտակներով նուիրած, թատրոնական ներկայացումներով, աշակերտունեաց ձեռագործաց վիճակահանութեամբ, Բագուայ Մարդասիրական Ընկերութեան նպաստով ևն:

Համախու օրիորդաց դպրոցը ի հիմանէ շինուած է յայնժամեան առաջնորդ Գերապատիւ Թադէոս Արքեպիսկոպոսի մերձաւոր հակոյութեամբ և անխոնջ հոգատարութեամբ՝ աջակցութեամբ Համազասպ վարդապետի Համոյասպեանց 1879 — 1880 և Պարակացութեամբ պ. հոգաբարձու Յովհաննիսի Խալաֆեանց: Իսկ տղայոց դպրոցը, որ կօնսիստօրի շինութեան վերնայարկն է, շինուեց կարգադրութեամբ մերով ի 1890 ամի, այն շինութեան տեղը՝ որ 1881 թուին տյրուել էր, մերձաւոր հակոյութեամբ պ. ատենադպիր Արրահատ Բէկի Ընդլէրդեանց:

Համախույ առաջովն անցանի գետակն Զօղալայ — Զայ անունով, որոյ կամուրջը հաջի Ռահիմի ծախիւք շինել է հայ տղի ուստայ Օհանը 1827 թուին, ըստ արձանագրութեանն: Համախույ մօտ հիւսիսային կողմից գտնվում է բերդաբլուրն՝ Գիւլիստան կամ Դըղ — Դալայ անունով, որոյ համար Քեաթիր 2էլէբին իւր աշխարհագրութեան մէջ գրում է թէ՝ «բլուրս է լայնանիստ և դադաթն բարձրացեալ է յօդս». բայց ոչ այնպէս է. ընդ հակառակն փոքրադիր բլուր է, որոյ գլուխը չըջապատած է ամուր պարսպով և բրդերով, իսկ մէջ տեղումն՝ հին հին շինուածներ:

Պարսիկք ասեն Զրուան շահիցն է շինուած և չըջապատած, իսկ աւանդութիւնն հաստատէ, ինչպէս և Մեսրովք Թադիաթեանցը գրէ «Վարսենիկ»ի պատմութեան մէջ, թէ Վաչագան Ազանից թաղաւորի գուտըր Վարսենիկի ամարանոցն է, որին բաժին էր տուել հայրը Բագուն և Աւերօնեան թերակողին, կրա-